BIRŽAI

Mindaugas Mačiulis,
Zenonas Baubonis

Žvalgomieji tyrimai Biržuose

2011 m. lapkričio mėnesį Biržų rajono savivaldybės užsakymu Biržų senojo miesto vietoje (UK 3219), projektuojamoje pėsčiųjų tako ir dviračių trasoje (bendras ilgis 3 km) buvo atlikti žvalgomieji tyrimai, iškasant 46 šurfus (bendras 62 m^2 plotas).

Projektuojamo pėsčiųjų tako atkarpoje, nusidriekiančioje PV, V, ŠV, bei Š Biržų piliavietės (UK 1905) pakraščiais (palei Agluonos upelį bei Širvenos ežerą), buvo iškasti 8 1x1 m dydžio šurfai. *Šurfuose 1–3* archeologiškai vertingo sluoksnio neužfiksuota. *Šurfuose 4–8*, kastuose ant tako tarp Agluonos upelio ir kanalo, esančio į V nuo Biržų piliavietės, po 30–40 cm storio supiltiniais sluoksniais fiksuoti iki 80 cm storio juodos spalvos molingo smėlio organiniai sluoksniai be archeologiškai vertingų radinių. Šurfuose įžemis nepasiektas dėl juos užpylusio gruntinio vandens. *Šurfuose 9–14*, kastuose į Š ir ŠR nuo piliavietės, archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio neužfiksuota. Analogiška situacija buvo ir 1x1 m dydžio *šurfuose 15–18*, kastuose palei Širvenos ežero P krantą. *Šurfuose 19–21*, kastuose į Š bei ŠR nuo Reformatų bažnyčiai priklausančių pastatų (Reformatų g. 3), po 15 cm miškožemio sluoksniu aptiktas kiek maišytas nuo 60 iki 90 cm storio juodos žemės kultūrinis sluoksnis su XVIII–XIX a. būdingais radiniais: buitine keramika, koklių fragmentais. Miesto parke kastuose *šurfuose 22–25* kultūrinis sluoksnis neužfiksuotas.

Šurfe 26, kastame prie J. Bielinio g. 1 esančio pastato (Baltosios vaistinės), po 15 cm storio velėnos sluoksniu aptiktas iki 30 cm storio XVIII–XX a. sluoksnis. Po juo buvo 80 cm storio kultūrinis sluoksnis su XVI a. pabaigai – XVII a. pradžiai būdingais radiniais: itin gausiais buitinės keramikos, dengtos tamsiai žalia ir ruda glazūra, bei plokštinių frontalinių koklių fragmentais. Po šiuo sluoksniu pasiektas įžemis – smėlis.

Šurfe 27, kastame J. Bielinio gatvėje, į R nuo automobilių stovėjimo aikštelės po paviršiniu velėnos sluoksniu fiksuotas apie 30–40 cm storio juodos žemės kultūrinis sluoksnis, datuojamas XIX a. *Šurfuose 28–31*, kastuose J. Bielinio gatvėje, archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio neužfiksuota. Analogiška situacija buvo ir J. Basanavičiaus gatvėje (prie namų 13–19) kastuose *šurfuose 32, 33*.

Malūno gatvėje, prie pastatų 5–7 kastuose *šurfuose 34–37* po paviršiniais 15 cm storio velėnos bei 30–40 cm storio XX a. sluoksniais fiksuotas apie 40–50 cm storio XVIII–XIX a. datuojamas kultūrinis sluoksnis su negausiais radiniais: pavienėmis glazūruotos keramikos šukėmis, koklių fragmentais. *Šurfe 34*, kastame prie Malūno gatvės pastato 5, po paviršiniais 10 cm storio velėnos bei 30 cm storio XX a. sluoksniais aptiktas akmenų grindinys, datuojamas XIX a. Grindinio akmenų dydis siekia nuo 15x15x10 iki 20x20x20 cm. Po grindiniu fiksuotas iki 40 cm storio kultūrinis sluoksnis preliminariai datuojamas XVIII a. II puse – XIX a. I puse. Analogiška situacija fiksuota ir Atgimimo gatvėje kastame *šurfe 38*: po paviršiniais 10 cm storio velėnos bei 30 cm storio XX a. sluoksniais rastas iki 30 cm storio kultūrinis sluoksnis, datuojamas XIX a. *Šurfuose 38–46,* kastuose už senojo miesto teritorijos esančioje Jaunimo gatvėje, archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio nesurasta.

Radiniai atiduoti į BKMS.

The Field Evaluation in Biržai

In 2011, 46 test pits (a total of 62 m^2) were excavated at the site of foot and cycling paths (a total length of 3 km) planned alongside Agluona Stream and Lake Širvena beside the Biržai Castle site on the W edge of Biržai Old Town. A 30–90 cm thick cultural layer with late 16th–19th-century finds: household pottery and stove tile fragments was found in test pits 19–21 excavated to the N and NE of the buildings belonging to the Reformed Church (Reformatų St. 3), in test pit 26 excavated near the building at J. Bielinio St. 1 (Baltoji Pharmacy), and in test pits 34–38 excavated near buildings 5–7 in Malūno Street.

Roma Songailaitė

Biržų senamiestis

2011 m. Biržuose buvo įgyvendinamas projektas „Vandentiekio ir nuotekų tinklų plėtra ir renovacija Biržų mieste“. Suprojektuotų trasų ilgis apie 4400 m. Jų apimamose Atgimimo, J. Basanavičiaus, J. Biliūno, Karaimų, Kilučių, Kluono, Malūno, Latvygalos, Ramiojoje, Rotušės, Vilniaus gatvėse, esančiose Biržų senojo miesto vietoje (UK 3219) ir Biržų miesto istorinėje dalyje (UK 17073), buvo vykdomi žvalgomieji tyrimai. Po šių tyrimų Karaimų gatvėje buvo atlikti detalieji tyrimai. Iš viso 2011 m. Biržų senamiestyje buvo ištirtas bendras 350 m^2 plotas.

Atgimimo gatvėje iškastas šurfas 17 (1,5 m^2), nustatyta, kad vieta buvusi pelkėta, supiltinis sluoksnis siekia iki 80 cm storio. Kultūrinio sluoksnio nerasta.

J. Basanavičiaus gatvėje buvo kasamas šurfas 51 (2,25 m^2). Gatvės P pusėje suprojektuotoje 125 m ilgio nuotekų trasoje po asfalto ir skaldos sluoksniais atsidengė XX a. pradžios grindinys, apardytas inžinerinių trasų vietose. Gatvės plotis su grindiniu buvęs apie 8 m, skaičiuojant nuo gatvės P krašto. Kastame šurfe grindinys pasiektas 60 cm gylyje. Ant jo užpiltas storas žvyro ir skaldos sluoksnis, kai 2005 m. statant tiltą per Apaščią, arčiau upės buvo pakeltas gatvės lygis. Po grindiniu aptikti supiltiniai sluoksniai, susidarę nuo XVII a. formuojantis keliui. Įžemis pasiektas 1,5 m gylyje.

J. Biliūno gatvėje kasti šurfai 30 ir 31 (4 m^2), kultūrinio sluoksnio nerasta.

Karaimų gatvėje kasti šurfai 52–57 (bendras 16 m^2 plotas). Joje atidengtas XX a. 3 dešimtmetį klotas lauko riedulių grindinys. Po grindiniu iki 30 cm gylio dengėsi XIX–XX a. pradžios sluoksnis, susidaręs ant senosios gatvės paviršiaus. Jame rasta carinės Rusijos monetų, keramikos bei stiklinių butelių šukių. 45 cm gylyje pasiektas apie 30 cm storio XVII a. II pusės – XVIII a. sluoksnis. Jame rastas 1786 m. Nyderlandų dukatas ir to laikotarpio keramikos šukių. Ant buvusio pirminio paviršiaus, 65–70 cm gylyje dengėsi apie 20 cm storio kultūrinis sluoksnis, susidaręs iki gatvės susiformavimo, t. y. iki XVII a. vidurio. Jame rasta keramikos šukių, geležinių dirbinių. Įžemis pasiektas 90–100 cm gylyje nuo esamo kelio paviršiaus. Vėlesnių detalių tyrimų metu gatvėje ištirtas 120 m^2 plotas (1 pav.). Tyrimų metu po dabartine gatve rasti buvusios XVII a. sodybvietės fragmentai: pastato grindų liekanos 5–8 trasos metruose, skaičiuojant nuo trasos pradžios, t. y. nuo gatvės R pusės, 12 metre – ūkinės paskirties duobė, kurios dugne išliko durpių su pjuvenomis sluoksnis (gal buvusi ledainė) (2 pav.). Ankstyviausias kultūrinis sluoksnis, remiantis keramika bei rastais šilin-